

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย
ของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

Factors Relating to Self-care Behaviors Concerning Thai Traditional
Medicine Among People in PaPhayom District, Phatthalung Province

กุสุมาลย์ น้อยผา* วิทวัส หมดดี และปิยะนุช สุวรรณรัตน์

Kusumarn Noipha*, Wittawat Mard-e and Piyanuch Suwannarat

สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดพัทลุง 93210
Department of Thai Traditional Medicine, Faculty of Health and Sports Science, Thaksin University, Phatthalung
Campus, Phatthalung 93210, Thailand

* Corresponding author. E-mail address: kusumarn.n@hotmail.com

(Received: June 22, 2018; Accepted: October 22, 2018)

Abstract: The objective of this descriptive research was to study the factors relating to self-care behaviors concerning Thai traditional medicine (TTM) among people in PaPhayom district, Phatthalung province. Four hundred questionnaires were collected and analyzed by statistics, percentage, means, standard deviation and spearman's rank correlation coefficient. The results were found as follows: health-promoting behaviors concerning Thai traditional medicine in people, PaPhayom district, Phatthalung province were at a moderated level. The predisposing factor, which was the knowledge of self-care toward TTM, the enabling factors, which were accessibility to TTM services and the support or to have activity in promoting health in the community and the reinforcing factor, which was information gained from various sources about TTM, had a positive relationship with self-care behaviors concerning TTM at the $p < 0.001$ statistically significant level.

Keywords: Behavior, self-care, Thai traditional medicine

บทคัดย่อ: งานวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชนในอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพตนเองและการสนับสนุนหรือกิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทย และปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยจากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

คำสำคัญ: พฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเอง การแพทย์แผนไทย

คำนำ

พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การกระทำที่มุ่งการบรรลุระดับสูงสุดของสุขภาพ และความผาสุกของบุคคลและกลุ่มคน และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพนี้ มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เรียกปัจจัยเหล่านี้ว่า ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม (Porter, 2015) ดังนั้น การทราบข้อมูลปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยตนเอง สามารถนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ยังผลให้บุคคลและกลุ่มคนเหล่านั้นมีสุขภาพที่ดีขึ้น

ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเป็นศาสตร์ที่ใช้ในการดูแลสุขภาพของคนไทยแบบองค์รวมมาช้านาน โดยดั้งเดิมนั้น จัดเป็นการแพทย์กระแสหลักของชุมชนและสังคมไทย ต่อมามีการยอมรับการแพทย์แผนตะวันตกแทนที่การแพทย์ดั้งเดิม เพื่อทดแทนส่วนที่การแพทย์ดั้งเดิมไม่มี เช่น การผ่าตัด การป้องกันโรคติดต่อ ยาปฏิชีวนะ เป็นต้น ด้วยความเจริญของการแพทย์ตะวันตก ทำให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยถูกปฏิเสธและเลิกล้มทอดทิ้งจากรัฐ ปัจจุบันได้มีการพลิกฟื้นให้ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยให้กลับมามีบทบาทที่สำคัญต่อการดูแลสุขภาพของคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการขับเคลื่อนด้านการแพทย์ดั้งเดิม ตามแผนยุทธศาสตร์ด้านการแพทย์ดั้งเดิม ขององค์การอนามัยโลก พ.ศ. 2557-2566 (Wongkongkathep, 2016) ซึ่งทางสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านการแพทย์แผนไทย จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยผลักดันยุทธศาสตร์นี้สู่ประชาชนและชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับประชาชนสามารถถ่ายทอดความรู้ทางการแพทย์แผนไทย

ภายใต้การจัดการเรียนการสอนบูรณาการร่วมกับการบริการวิชาการด้านสุขภาพได้เป็นอย่างดี

สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง เป็นสถาบันที่ตั้งอยู่ใน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนยังมีการดูแลสุขภาพในยามเจ็บป่วยเบื้องต้นด้วยตนเอง และยังคงไปรับการรักษาจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในปี พ.ศ. 2559 และ 2560 สาขาวิชาการแพทย์แผนไทยมีการดำเนินงานจัดโครงการบริการวิชาการด้านการแพทย์แผนไทยแก่ชุมชนหลากหลายโครงการ ผลการดำเนินงานพบว่า ประชาชนให้ความสนใจและสังเกตเห็นถึงความตื่นตัวในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น เช่น สนใจการใช้สมุนไพรรักษาอาการป่วยไข้เบื้องต้น สนใจการนวดเพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อยเบื้องต้น สนใจในการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีดัดตน แต่การจัดกิจกรรมหรือโครงการดังกล่าวยังไม่สามารถครอบคลุมทุกชุมชนได้ อีกทั้งสาขาวิชา อาจจะจัดกิจกรรมหรือโครงการไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนหรือยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุขภาพประชาชนได้ตรงจุด ทั้งนี้ เพื่อให้สาขาวิชา มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยในประชาชนให้ได้ผล จึงจำเป็นต้องทราบข้อมูลด้านพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยในประชาชนอย่างแน่ชัดเสียก่อน และเป็นแนวทางการจัดการที่ได้ผลต่อไป ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จึงเป็นการวิจัยด้านสุขภาพในชุมชน ที่สร้างความรู้ทางการแพทย์แผนไทย และเป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดให้บริการวิชาการด้านสุขภาพให้กับชุมชนที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง (Cross sectional descriptive study) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จำนวน 35,433 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2560) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในอำเภอป่าพะยอม ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรประมาณค่าเฉลี่ยแบบทราปประชากรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) พร้อมปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อลดความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่ม (probability sampling) และแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามตำบล จาก 4 ตำบล คำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละตำบล ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) ตำบลป่าพะยอม จำนวน 70 คน จากประชากร 6,182 คน 2) ตำบลบ้านพร้าว จำนวน 100 คน จากประชากร 8,675 คน 3) ตำบลเกาะเต่า จำนวน 130 คน จากประชากร 12,143 คน และ 4) ตำบลลานข่อย จำนวน 100 คน จากประชากร 8,401 คน โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน

ที่เต็มใจในการเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม สามารถฟังเข้าใจคำถาม และพูดได้ตอบกับผู้สัมภาษณ์อย่างชัดเจน โดยกำหนดสุ่มนับให้ครบตามจำนวนสัดส่วนของแต่ละตำบล ตามแบบแผนการสุ่มอย่างมีระบบ (systematic sampling)

ระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (questionnaires) อ้างอิงมาจากงานวิจัย Saereewat and Boonchuaythanasi (2010) และ Mekwimon (2010) ตรวจสอบข้อความเชิงเนื้อหา ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC = 1 และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้านความรู้ด้วยการคำนวณค่า KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.78 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 8 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ที่ได้รับต่อเดือน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (check list) และเติมข้อความ (open ended)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำในการดูแลสุขภาพด้านความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (check list) จำนวน 14 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.74

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำในการดูแลสุขภาพด้านเจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า (summated rating scale) จำนวน 12 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.73

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยนำในการดูแลสุขภาพด้านการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยมีลักษณะ

เป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า จำนวน 12 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.76

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อในการดูแลสุขภาพด้านการเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า จำนวน 9 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.74

ส่วนที่ 6 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเอื้อในการดูแลสุขภาพด้านการสนับสนุนหรือกิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทยมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า จำนวน 7 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.77

ส่วนที่ 7 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยเสริมในการดูแลสุขภาพด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยจากสื่อต่าง ๆ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า จำนวน 6 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.75

ส่วนที่ 8 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราประเมินรวมค่า จำนวน 12 ข้อ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.79

การแปลค่า ข้อมูลจากส่วนที่ 2-8 แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ มาก ปานกลาง และ น้อย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่าพิสัยของคะแนน (Kajornsinsin, 1996) ซึ่งมีเกณฑ์ดังนี้

ระดับมาก หมายถึง คะแนนระหว่างมากกว่า $\bar{x} + \frac{1}{2} SD$ ถึงคะแนนสูงสุด

ระดับปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่าง $\bar{x} \pm \frac{1}{2} SD$

ระดับน้อย หมายถึง คะแนนระหว่างคะแนนต่ำสุด ถึงน้อยกว่า $\bar{x} - \frac{1}{2} SD$

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

การวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตามเอกสารรับรองเลขที่ E 017/2560 มหาวิทยาลัยทักษิณ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากผู้นำแต่ละตำบล ในอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามโดยละเอียด เมื่อประชาชนตอบแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม เมื่อพบว่าข้อมูลยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์จะมีการสอบถามเพิ่มเติม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

อธิบายคุณลักษณะของประชากร และวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ด้วยสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient)

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 28.00 และเพศหญิง ร้อยละ 72.00 มีอายุระหว่าง 31 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.75 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 31.75) และระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 46.00) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 63.75 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า

10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 49.50 มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.50 มีเจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.25 รับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับมาก มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.25 มีการเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.50 มีการ

สนับสนุนหรือกิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.00 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย จากสื่อต่าง ๆ ในระดับน้อยมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.50 โดยสรุปประชาชนในอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลางมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.75 เมื่อเทียบกับระดับอื่น ๆ (ตารางที่ 1)

Table 1. Level of self-care behaviors concerning Thai traditional medicine (TTM) among people in PaPhayom district, Phatthalung province (n=400)

Level of self-care behaviors		Number	Percent
High level	(> 32.12)	124	31.00
Moderate level	(26.32-32.12)	143	35.75
Low level	(< 26.32)	133	33.25
Mean ($\bar{x}$) = 29.22, SD. = 5.80, Maximum = 45, Minimum = 16			

จากตารางที่ 2 พบว่าปัจจัยนำ ได้แก่ เจตคติต่อการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย และการรับรู้ประโยชน์ของการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ส่วนความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย และการสนับสนุนหรือกิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชนด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ

พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย จากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

Table 2. Correlation coefficient between predisposing factors, enabling factors and reinforcing factors affecting self-care behaviors concerning Thai traditional medicine (TTM)

Factors	Correlation coefficient (R_s)	p-value
Predisposing factors:		
1) knowledge of self-care toward TTM	0.247	<0.001
2) attitude of self-care toward TTM	-0.003	0.960
3) perceived benefits of self-care toward TTM	0.068	0.172
Enabling factors:		
1) accessibility to TTM services	0.347	<0.001
2) support or activity in promoting health toward TTM in the community	0.514	<0.001
Reinforcing factors:		
information gained from various sources about TTM	0.247	<0.001

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พฤติกรรมที่ประชาชนปฏิบัติน้อยที่สุดและไม่ปฏิบัติเลย คือ ด้านการรักษาอาการเจ็บป่วยเมื่อปวดเมื่อยร่างกายจะไม่ค่อยไปรับการรักษาจากบริการแพทย์แผนไทย อาจเนื่องมาจากการเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ร้อยละ 59 ของกลุ่มตัวอย่าง ตอบว่า มีโรงพยาบาลที่บริการด้านการดูแลและรักษาสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยในบริเวณที่พักอาศัย มีอยู่น้อย ปัจจัยด้านการสนับสนุน หรือกิจกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยในชุมชนของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายละเอียดของปัจจัยดังกล่าวพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับคำแนะนำและสนับสนุนให้ฝึกกาย

บริหารท่าฤๅษีดัดตนจากแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนไทยประยุกต์ ในระดับได้รับน้อย (ร้อยละ 38.50) และไม่ได้รับเลย (ร้อยละ 39.25) ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนให้ดื่มเครื่องดื่มสมุนไพร ในระดับได้รับน้อย (ร้อยละ 50.00) และไม่ได้รับเลย (ร้อยละ 22.25) และได้รับคำแนะนำและสนับสนุนให้รับประทานยาสมุนไพร เมื่อมีอาการเจ็บป่วย ในระดับได้รับน้อย (ร้อยละ 38.75) และไม่ได้รับเลย (ร้อยละ 26.25) การศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของประชาชนยังมีรายงานค่อนข้างน้อย ในปี พ.ศ. 2553 Saereewat and Boonchuaythanasi (2010) รายงานว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยของนักศึกษาการแพทย์แผนตะวันออก มหาวิทยาลัยรังสิต อยู่ในระดับปานกลาง และการเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ เช่นเดียวกับ การศึกษาของ Noppakao *et al.* (2017) พบว่า อาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอพรหมพิราม ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยวิธีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ รองลงมา ได้แก่ ระดับดีและดีมาก ในขณะที่ อสม. ส่วนใหญ่มีความรู้ในการดูแลสุขภาพในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจาก อสม. ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาทางด้านสุขภาพจึงขาดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 44.50) และระดับน้อย (ร้อยละ 33.25) และความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย

2. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sitikun *et al.* (2017) และ Suratana *et al.* (2016) ที่พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง การศึกษาในครั้งนี้ประชาชนในอำเภอบำเพ็ญมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งถือว่าประชาชนยังไม่ได้รับความรู้การดูแลสุขภาพตนเองเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (ร้อยละ 77.75) จึงทำให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพในระดับพื้นฐานตามความรู้และความเข้าใจของตนเองเพียงเท่านั้น แม้ปัจจุบันสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอบำเพ็ญให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยแก่ประชาชนในระดับชุมชนแล้วก็ตาม การได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยที่ถูกต้องค่อนข้างมีอยู่จำกัด ทั้งจำกัดด้านบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยที่ปฏิบัติงานใน

โรงพยาบาลชุมชนและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) การเข้าถึงประชาชนยังมีน้อย ถึงแม้มีการจัดโครงการบริการด้านการแพทย์แผนไทยของสถานศึกษา แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั้ง 4 ตำบลของอำเภอบำเพ็ญ เป็นผลทำให้ความรู้มีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ควรตระหนักถึง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพภาคประชาชน ควรมีการลงพื้นที่ในการส่งเสริมความรู้เพิ่มมากขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพของประชาชนต่อไป

3. การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saereewat and Boonchuaythanasit (2010) และ Suratana *et al.* (2016) ที่พบว่า การเข้าถึงแหล่งบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งการเข้าถึงแหล่งบริการจะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นไปได้ง่าย จากการศึกษาของ Mongpha *et al.* (2018) ศึกษาความพร้อมในการให้บริการแพทย์แผนไทยของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) อำเภอบำเพ็ญ จังหวัดพัทลุง พบว่า รพ.สต. จำนวน 6 แห่ง มีความพร้อมด้านการจัดบริการ และด้านการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการควบคุมคุณภาพ ด้านบุคลากร และด้านสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นควรส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงความพร้อมในการให้บริการของ รพ.สต. แต่ละแห่ง ต่อไป

4. การสนับสนุนหรือกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ผลการศึกษพบว่า การสนับสนุนหรือกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพด้วย

การแพทย์แผนไทยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ประชาชนได้รับน้อยหรือไม่ได้รับเลยจากแพทย์แผนไทย หรือแพทย์แผนไทยประยุกต์ (มากกว่าร้อยละ 70) อาจเนื่องมาจากบุคลากรด้านแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนไทยประยุกต์ในสถานพยาบาลของอำเภอป่าพะยอมมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอแก่การให้บริการประชาชน ดังรายงานของ Mongpha *et al.* (2018) พบว่า จาก รพ.สต. ทั้ง 6 แห่ง มีผู้ช่วยแพทย์แผนไทยรวมกันเพียง 2 คน เท่านั้น ไม่เพียงพอต่อการดูแลประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จำนวน 35,433 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 สิงหาคม 2560) แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจาก อำเภอป่าพะยอมเป็นที่ตั้งของ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งมีสาขาวิชาการแพทย์แผนไทย และสาขาวิชาได้จัดให้มีบริการวิชาการทางด้านการแพทย์แผนไทยหลายโครงการที่ดำเนินการอยู่ ได้แก่ การออกหน่วยแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่โดยออกให้บริการในชุมชนต่าง ๆ การให้บริการด้านการแพทย์แผนไทยที่บ้านประชาชนโดยตรงภายใต้โครงการหนึ่งหมอบ้านหนึ่งตำบล ตลอดจนการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยต่าง ๆ ดังรายงานของ Yusnui *et al.* (2018) พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมในโครงการส่วนใหญ่พึงพอใจต่อกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการแพทย์แผนไทย ในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ฤๅษีติดตน สมุนไพรแช่มือแช่เท้า การทำยาต้มสมุนไพร สมุนไพรบำบัด SKT การทำอาหารตามธาตุเจ้าเรือน การนวดตนเอง และการทำน้ำสมุนไพร แต่อย่างไรก็ดี การจัดบริการวิชาการดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล ของอำเภอป่าพะยอม อีกทั้งยังต้องอาศัยระยะเวลาในการให้บริการ ให้ความรู้ และประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ต่อไป

5. การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย จากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย การได้รับข่าวสารจาก

สื่อประเภทต่าง ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ ในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการได้รับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ มีส่วนส่งเสริมทำให้เกิดพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทยเมื่อภาวะปกติหรือภาวะเจ็บป่วย เป็นแรงเสริม แรงกระตุ้นให้ประชาชนมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยที่ดีขึ้น หากได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ มากขึ้น จากรายงานวิจัยในกลุ่มประชากรต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ (Jitsopakul, 2014) กลุ่มวัยรุ่น (Fongkerd *et al.*, 2017) ตลอดจน กลุ่มเด็กวัยเรียน (Muksing *et al.*, 2016) พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การศึกษาครั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบประเด็นที่สำคัญคือ การสื่อสารจากบุคคล (สื่อบุคคล) มีค่อนข้างน้อย (มากกว่าร้อยละ 50) อาจเนื่องจากแพทย์แผนไทยมีค่อนข้างน้อยไม่เพียงพอในการสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งบุคลากรด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะ อสม. อาจมีความรู้ความเข้าใจในด้านการแพทย์น้อยไม่สามารถสื่อสารกับประชาชนได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญและต้องมีการศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยอาจเข้ามา มีบทบาทในด้านการสื่อสารกับประชาชนเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในรูปแบบการให้บริการวิชาการแก่ประชาชนอีกด้วย

สรุปผล

ประชาชนในอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ในระดับปานกลาง โดยพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ปัจจัยนำด้านความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย ปัจจัยเอื้อด้านการเข้าถึงแหล่งบริการด้านการดูแลสุขภาพตนเองด้วยการแพทย์แผนไทย และการสนับสนุนหรือกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย และปัจจัย

เสริมด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย จากสื่อต่าง ๆ

กิตติกรรมประกาศ

ทุนสนับสนุนการวิจัย ปีงบประมาณ 2560 จากคณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา และโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม ประจำปีงบประมาณ 2561 มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง และขอขอบคุณผู้นำชุมชน และประชาชนชุมชน อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยดำเนินการไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Fongkerd, S., S. Pookitsana, M. Tangjirawattana, and S. Tantalunukul. 2017. Factors influencing health promoting behaviors of Thai adolescents. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health* 27 (special issue): 196-209. (in Thai)
- Jitsopakul, N. 2014. Factors relating to health promotion behaviors of the elderly living in Moo 6 community, of Tambon Bung San, Amphoe Onkkarak, Changwat Nakhon Nayok. *Pathumthani University Academic Journal* 6(3): 171-178. (in Thai)
- Kajornsins, B. 1996. Education research methodology. Kasetsart University. Physic center, Bangkok. (in Thai)
- Mekwimon, W. 2010. Health care behavior of peoples beside in students applied Thai Traditional Medicine program practice area, Faculty of sciences and technology, Suan Sunandha Rajabhat university. Bangkok: Faculty of sciences and technology, Suan Sunandha Rajabhat university. (in Thai)
- Mongpha, J., K. Jaisiri, K. Mankhong, N. Jeadoh, W. Mard-e, and K. Noipha. 2018. Readiness for Thai Traditional Medicine service of Tombon health promoting hospital, AmphurPhapayom, Phatthalung province. Page 184-191. Paper presented at the 3rd Liberal Arts National Conference: Integrated Disciplines and Research for Sustainable Development (LAC 2018). Songkla, Thailand. (in Thai)
- Muksing, W., N. Tohyusoh, and J. Punriddum. 2016. Factors related to health care behavior among school children in Nakhon Si Thammarat Municipality. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health* 3(3): 65-76. (in Thai)
- Noppakao, S., P. Tejativaddhana, P. Suphunnakul, and S. Meakrungrungwong. 2017. Factors predicting self-care behavior in relation to Thai traditional medicine, and alternative medicine among village health volunteers in Phitsanulok Province. *Journal of Health Science Research* 11(2): 1-10. (in Thai)
- Porter, C. M. 2015. Revisiting precede-proceed: A leading model for ecological and ethical health promotion. *Health Education Journal* 75(6): 753-764.
- Saereewat, C. and K. Boonchuaythanasit. 2010. Factors affecting health promotion Behaviors in Traditional Thai Medicine in students of the faculty of oriental medicine, Rangsit university.

Journal of Thai Traditional & Alternative Medicine 8(1): 76-80. (in Thai)

Sitikun, V. S. Moolphate, and S. Jaitae. 2017. The health-promoting behaviors and their related factors among the elderly in Ban Hong Subdistrict Municipality, Ban Hong District, Lamphun. Lampang Medical Journal 38(2): 49-58. (in Thai)

Suratana, S., K. Sasivimonlux, K. Kruejak, and W. Mongkolthep. 2016. The Relative factors of self-care behaviors of diabetes mellitus patients in Mae Chan District, Chiang Rai. Journal of Community Development and Life Quality 4(2): 297-307. (in Thai)

Wongkongkathep, S. 2016. Thai Traditional and Alternative Health Profile, 2014 – 2016. Nonthaburi: Department of Thai

Traditional and Alternative Medicine, Ministry of public health.

Yamane, T. 1973. Statistic: Introductory Analysis. Harper International Edition, Tokyo, Japan.

Yusnui, A., Z. Hayeesue, N. Tunyeenayu, N. Leesun, W. Mard-e, W. Reungdet, and K. Noipha. 2018. Thai Traditional Health Promoting for the Elderly Elderly Club, Phatthalung Province. Page 161-168. Paper presented at the 3rd Liberal Arts National Conference: Integrated Disciplines and Research for Sustainable Development (LAC 2018). Songkla, Thailand. (in Thai)
